

بیمارستان ولی عصر (عج) بوانات

کورتیکواستروئیدها (کورتون)

کورتیکواستروئیدها چیستند؟

گلوکوکورتیکواستروئیدها که به اختصار به آنها استروئیدها ویا کورتون نیز گفته می شود ، داروهائی هستند که مانند کورتیزول عمل می کنند. کورتیزول یکی از هورمون های طبیعی بدن است که توسط غدد فوق کلیوی ساخته شده و به خون ریخته می شوند. کورتیزول برای اعمال طبیعی بدن الزم است . داروهای کورتیکواستروئیدی که به "کورتون" معروف هستند ، با مقادیری تجویز می شوند که بیشتر از مقدار طبیعی کورتیزول در بدن است. با مقادیر بالاتر از حدطبیعی ، این ترکیبات اثرات ضد التهابی قوی دارند و علائم بیماری های التهابی مانند انواع آرتریت ، آسم و بیماری های التهابی روده را تخفیف می دهند. کورتون ها با مقادیر بالا علاوه بر اثرات ضد التهابی، اثرات تضعیف کننده سیستم ایمنی هم دارد و با این مکانسیم در بیماریهایی که سیستم ایمنی خود فرد به بدن حمله می کند موثر است.

عوارض کورتیکواستروئیدها عوارض کورتیکواستروئیدها را بیماران زیاد شنیده اند و بسیاری از اسم "کورتون" وحشت دارند. با وجود عوارض مهمی که این داروها دارند ، کورتیکواستروئیدها جزو داروهای بسیار مهم در پزشکی هستند. با دانستن عوارض احتمالی ، می توان کارهایی که در جهت پیشگیری از بروز این عوارض و یا درمان آن ها موثر هستند را انجام داد.

عوارض کورتون های خوراکی کورتیکواستروئیدهای خوراکی مانند پردنیزولون ، بیشترین نوع درمان با کورتیکواستروئیدها در بیماری های روماتیسمی هستند و بیشترین عوارض نیز با این نوع درمان بوجود می آید. احتمال بروز عوارض بستگی به مقدار مصرف روزانه و طول مدت درمان دارد. پس از چند روز تا چند هفته که از مصرف این داروها بگذرد ، احتمال بروز عوارض زیر زیاد می شود. این عوارض عبارتند از :

- جمع شدن مایع در بدن و ایجاد ورم در پاها
- بالا رفتن فشار خون
- تغییرات در خلق و خوی
- عوارض گوارشی مثل تحریک معده و روده درد، تهوع ، اسهال و بندرت زخم و یا خونریزی
- افزایش وزن و جمع شدن چربی در شکم ، صورت و پشت گردن در مصرف طولانی دارو
- آب مروارید (کاتاراکت) و آب سیاه (گلوکوم) در چشم ها
- افزایش قند خون که می تواند بیماری دیابت را تشدید کند
- کم شدن کلسیم در استخوان ها و ایجاد پوکی استخوان و شکستگی های استخوان
- مستعد شدن بیمار برای نکروز استخوان (مردن نسج استخوان) مثل نکروز سر استخوان ران در بیمارانی که بیش از 05 میلی گرم پردنیزولون در روز مصرف می کنند و بویژه در بیماران مبتلا به لوپوس
- نامنظم شدن عادت ماهیانه در زنان
- کم شدن و یا توقف ترشح هورمون های در غدد فوق کلیوی
- نازک شدن پوست و ایجاد خونمردگی در آن و دیر جوش خوردن زخم و آکنه (جوش های موسوم به غرور جوانی)، ترک های پوستی و روییدن موهای اضافی
- کم شدن رشد در کودکان
- ضعف عضلانی
- عفونت ها مثل آبله مرغان و بیماری زونا، برفک در دهان ، فعال شدن بیماری سل

عوارض تزریق موضعی کورتون ها: عوارض تزریق کورتون ها در مفاصل و یا بافت های اطراف مفاصل به مراتب کمتر از عوارض داروهای خوراکی هستند. واکنش های حساسیتی ، درد ، عفونت ، تغییرات پوست به شکل نازک شدن و تغییر رنگ در نزدیک محل تزریق. در مورد تزریق داخل مفصلی کورتون ، معمولاً این تزریقات را بیشتر از 3 تا 4 بار در یک مفصل در یک سال انجام نمی دهند.

نکاتی که در موقع مصرف کورتون ها باید رعایت شود :

- ✓ اگر دارو برای یک بار در روز تجویز شده است ، آن را صبح ها مصرف کنید. در بعضی موارد پزشکان دستور می دهند که کورتیکواستروئیدها یک روز در میان مصرف شوند.
- ✓ برای پیشگیری از تحریک معده ، دارو را با غذا مصرف کنید .

- ✓ اگر از داروهای آنتی اسید (مثل آلومینیوم ام-جی) استفاده می کنید، آن را حداقل دو ساعت بعد از خوردن کورتون مصرف کنید
- ✓ بدن انسان به طور طبیعی مقدار کمی کورتون استفاده می کند این مقدار برای بعضی از اعمال بدن حفظ فشار خون تعادل نمک و الکترولیت ها ضروری است. چند روز بعد از استفاده از این دارو تولید کورتون توسط بدن کم می شود و یا متوقف می شود. قطع ناگهانی کورتون می تواند عوارضی بدنبال داشته باشد بنابراین قطع دارو نباید یکباره انجام شود و بایستی در عرض چند روز یا چند هفته طبق نظر پزشک صورت گیرد تا بدن فرصت تولید پیدا کند.
- ✓ در موقع مصرف کورتون توجه به رژیم غذایی خصوصا "کم کالری داشته باشد (کورتون نیاز به انسولین را در بدن افزایش می دهد و ممکن است باعث بالا رفتن قند خون شود) همچنین بیمار بایستی نمک مصرفی را کاهش دهد تا احتمال افزایش فشار خون، ورم و افزایش وزن کمتر شود.
- ✓ مصرف کورتون خطر پوکی استخوان را زیاد می کند و خطر شکستگی استخوان را افزایش می دهد. انجام تست تراکم استخوان برای بیمارانی که کورتون مصرف می کنند لازم است همچنین ممکن است پزشک برای داروهای ضد پوکی استخوان همراه با کلسیم و ویتامین D تجویز کند. اگر تا کنون به آبله مرغان مبتلا نشده اید از دیدن بیماران مبتلا به آبله مرغان خودداری کنید.

به خاطر داشته باشید:

- ❖ بدون مشورت با پزشک، تحت هیچ شرایطی مصرف کورتون را قطع نکنید.
 - ❖ بطور سرخود، مقدار کورتون را کم یا زیاد نکنید. الزم است با توجه به شرایط بیماری و نتایج آزمایشات و مصرف داروهای دیگر، پزشک و بیمار باتفاق هم در مورد قطع دارو و چگونگی کم کردن تدریجی آن تصمیم بگیرند.
 - ❖ به هر پزشکی مراجعه می کنید، مصرف کورتون را ذکر کنید. اگر حین مصرف کورتون، دچار بیماری یا استرس جدیدی بشوید - مثال عمل جراحی - الزم خواهد بود تا برای دوره کوتاهی، مقدار کورتون افزایش یابد.
 - ❖ همیشه لیست بیماری ها و داروهائی را که مصرف می کنید به همراه داشته باشید تا در موارد اورژانس، کسانی که به کمک شما می آیند فوراً مطلع شوند.
 - ❖ اگر بیماری شدید و یا استفراغ، مانع از این است که قرص های کورتون را بخورید، فوراً به پزشک خود اطلاع دهید. در این موارد از کورتون تزریقی استفاده خواهد شد.
 - ❖ در مورد جلوگیری از پوکی استخوان بر اثر مصرف کورتون، با پزشک مشورت کنید.
 - ❖ در صورت لزوم، در مورد رژیم غذایی خود با متخصص تغذیه مشورت کنید.
- مصرف کورتیکواستروئیدها در حاملگی و شیردادن** پرندیزولون را می توان در زمان حاملگی و شیر دادن مصرف کرد. بیاد داشته باشید که هیچگاه بناگاهان کورتون را قطع نکنید.

واکسیناسیون در هنگام مصرف کورتیکواستروئیدها :واکسیناسیون با واکسن هائی که حاوی ویروس زنده هستند در موقع مصرف کورتون ها توصیه نمی شود، ولی در زنانی که در سنین باروری هستند، واکسیناسیون بر علیه سرخجه بهتر است انجام شود. واکسیناسیون بر علیه پنوموکوک و واکسیناسیون سالیانه بر علیه آنفلوآنزا بدون خطر بوده و توصیه می شود.

اخطار: چنانچه از کورتون استفاده می کنید به یاد داشته باشید که توقف خودسرانه این دارو، ویا کم کردن ناگهانی مقدار آن خطرناک است، زیرا از طرفی باعث شعله ور شدن بیماری می شود و از طرف دیگر اختلالات متابولیکی خطرناک ایجاد می کند. برای کم کردن مقدار کورتون، پزشکان دستور می دهند که مقدار دارو به آهستگی کم شود. از طرف دیگر هیچوقت بدون دستور پزشک، مقدار کورتون را زیاد نکنید.

منبع: نوشتارهای انجمن رو ماتولوژی ایران 1401

تهیه کننده: اعظم موسوی کارشناس پرستاری

تایید کننده: خاتم دکتر فاطمه رعیت پیشه داروساز واحد آموزش سلامت بیمارستان ولی عصر (عج) بوانات 1402